

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 7 lutego 2024 r.

Pozycja 15

POSTANOWIENIE z dnia 25 października 2023 r. Sygn. akt Ts 74/23

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Justyn Piskorski,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej A.H. o zbadanie zgodności:

- 1) art. 527 § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2022 r. poz. 1360, ze zm.) „w zakresie, w jakim dopuszcza uznanie czynności prawnej za bezskuteczną, gdy niewypłacalność bądź częściową niewypłacalność dłużnika spowodował lub przyczynił się do jej spowodowania jeden z wierzycieli pauliańskich”, z art. 45 ust. 1 w związku z art. 2; art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 2; art. 64 ust. 3 w związku z art. 2 i art. 31 ust. 3; art. 30; art. 47; art. 47 w związku z art. 2 i art. 45 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) art. 527 § 1 w związku z art. 532 ustawy wymienionej w punkcie pierwszym „w zakresie, w jakim wyrok nie zawiera rozstrzygnięcia w przedmiocie maksymalnej, precyzyjnie pod względem przedmiotowym i podmiotowym określonej wartości przedmiotu sporu lub zaskarżenia, która nie może przekraczać wartości tego, co weszło (bądź nie weszło) do majątku osoby trzeciej, określonej podczas postępowania rozpoznawczego według stanu i cen z dnia dokonywania czynności prawnej”, z art. 64; art. 64 ust. 3 w związku z art. 31 ust. 3, art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2; art. 64 ust. 2 w związku z art. 32; art. 47; art. 47 w związku z art. 31 ust. 3, art. 45; art. 45 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji;
- 3) art. 527 § 1 w związku z art. 534 ustawy wymienionej w punkcie pierwszym „w zakresie, w jakim zezwalają na ubezskutecznienie czynności prawnej w stosunku do wierzytelności zgłoszonych w czasie trwania procesu po upływie 5-letniego terminu zawitego poprzez rozszerzenie powództwa”, z art. 45 ust. 1; art. 45 ust. 1 w związku z art. 2; art. 64 ust. 1 i 3, art. 64 ust. 1 w związku z art. 2; art. 47 Konstytucji;
- 4) art. 527 § 1 w związku z art. 532 ustawy wymienionej w punkcie pierwszym „w zakresie, w jakim pozwalają przyjąć interpretację, że wierzycielowi pauliańskiemu przysługuje uprawnienie do ubezskutecznienia czynności prawnej w sytuacji, gdy w jej wyniku została zaspokojona inna wymagalna wierzytelność, a wierzyciel pauliański poprzez skorzystanie z instytucji *actio pauliana* został uprzywilejowany i znalazł się w nieporównywalnie lepszej sytuacji niżby był, gdyby dochodził swoich wymagalnych roszczeń na zasadach ogól-

- nych w dniu dokonywania czynności lub w dniu wniesienia pozwu”, z art. 45; art. 45 w związku z art. 2; art. 64 ust. 1; art. 64 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1, art. 2 Konstytucji;
- 5) art. 527 § 1 w związku z art. 533 ustawy wymienionej w punkcie pierwszym „w zakresie, w jakim nie przewidują możliwości potrącenia wierzytelności dłużnika, którą dysponuje bądź zużył wierzyciel pauliański z wierzytelnością wierzyciela pauliańskiego i waloryzacji wierzytelności dłużnika o wskaźnik odsetek ustawowych oraz nie przewidują odpowiedniego umniejszenia zobowiązania dłużnika o tę część majątku, którą dysponuje bądź zużył wierzyciel pauliański”, z art. 45 ust. 1; art. 45 ust. 1 w związku z art. 2; art. 64 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3, art. 32 Konstytucji;
- 6) art. 98 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1360, ze zm.) „w zakresie, w jakim pozwala obciążyć stronę przegrywającą, a nie stronę wygrywającą lub Skarb Państwa, kosztami przeprowadzenia dowodu zainicjowanego z wniosku strony wygrywającej w sytuacji, gdy dowód ten został następnie uznany przez stronę wygrywającą i sąd za zbędny lub nieprzydatny w sprawie”, z art. 45 ust. 1; art. 64; art. 64 ust. 1 i 2 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

1. W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 3 kwietnia 2023 r. (data nadania) A.H. (dalej: skarżąca), reprezentowana przez pełnomocnika z wyboru, wystąpiła z żądaniem przytoczonym w komparycji niniejszego postanowienia, sformułowanym na tle następującej sprawy.

Wyrokiem Sądu Rejonowego w N. I Wydział Cywilny z 19 czerwca 2018 r. (sygn. akt [...]), w sprawie z powództwa B.H. i dwójki jej małoletnich dzieci przeciwko skarżącej, uznano za bezskuteczną w stosunku do powodów, wskazaną w sentencji tego wyroku czynność prawną, dokonaną przez skarżącą oraz jej brata M.H., przede wszystkim z uwagi na okoliczność pokrzywdzenia powodów (B.H. i jej małoletnich dzieci), posiadających względem M.H. wierzytelności z tytułu prawomocnie orzeczonego obowiązku alimentacyjnego. W uzasadnieniu wskazano, iż nie ulega wątpliwości, że na skutek wskazanej czynności prawnej skarżąca odniosła korzyść majątkową w postaci nabycia własności nieruchomości, kosztem zmiany w majątku dłużnika – M.H., z pokrzywdzeniem B.H. i dwójki jej małoletnich dzieci (wierzycieli alimentacyjnych), czego skarżąca – zdaniem sądu – była świadoma (s. 10-13 uzasadnienia).

Wniesiona przez skarżącą od tego wyroku apelacja została oddalona wyrokiem Sądu Okręgowego w E. I Wydział Cywilny z 11 października 2022 r. (sygn. akt [...]), jako bezzasadna. W uzasadnieniu w całości podzielono ustalenia faktyczne i ocenę prawną dokonaną przez sąd pierwszej instancji. Wyrok ten został w złożonej skardze konstytucyjnej wskazany jako ostateczne rozstrzygnięcie, o którym mowa w art. 77 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393).

2. Zarządzeniem Prezesa Trybunału Konstytucyjnego z 30 czerwca 2023 r. wezwano skarżącą do usunięcia wskazanych braków formalnych skargi konstytucyjnej. Pismem z 31 lipca 2023 r. (data nadania) skarżąca ustosunkowała się do otrzymanego zarządzenia.

3. Kwestionowanym w skardze regulacjom prawnym skarżąca zarzuciła, że stanowiąc podstawę wyroku Sądu Okręgowego w E. I Wydział Cywilny z 11 października 2022 r. (sygn. akt [...]), doprowadziły do naruszenia jej konstytucyjnych wolności i praw wynikających z przepisów Konstytucji, wskazanych w złożonej skardze, a przytoczonych w sentencji niniejszego postanowienia jako wzorzec kontroli ich konstytucyjności.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

Na podstawie art. 61 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p.TK) skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym. Zgodnie z art. 61 ust. 4 u.o.t.p.TK Trybunał wydaje postanowienie o odmowie nadania skardze konstytucyjnej dalszego biegu, jeżeli skarga nie spełnia wymogów określonych w ustawie i usunięcie jej braków nie jest możliwe, gdy braki te nie zostały usunięte w terminie albo gdy skarga jest oczywiście bezzasadna.

Istota zarzutów złożonej skargi konstytucyjnej dotyczy wadliwego zastosowania kwestionowanych przepisów w sprawie, w związku z którą skarga została złożona.

Po pierwsze, skarżąca zakwestionowała konstytucyjność art. 527 § 1 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2022 r. poz. 1360, ze zm.; obecnie: Dz. U. z 2023 r. poz. 1610 – brzmienie przepisu nie uległo zmianie po opublikowaniu nowego tekstu jednolitego; dalej: k.c.) „w zakresie, w jakim dopuszcza uznanie czynności prawnej za bezskuteczną, gdy niewypłacalność bądź częściową niewypłacalność dłużnika spowodował lub przyczynił się do jej spowodowania jeden z wierzycieli pauliańskich”. Kwestionowanej regulacji skarżąca postawiła zarzut pominięcia prawodawczego. Uzasadniła go twierdzeniem, że przepis ten nie zawiera wskazówek co do tego, jakie środki defensywne może zastosować strona pozwana, a lukę tę wypełniać musi dyskrecyjne uznanie sądu. Zdaniem skarżącej prowadzi to do arbitralności i niejednorodności orzecznictwa sądowego (s. 25 i n. skargi). Bezpośrednie źródło wskazanego naruszenia stanowi zatem błędna – zdaniem skarżącej – ocena sądu, wyrażona w niekorzystnym dla niej wyroku, co do oceny środków defensywnych podejmowanych przez pozwaną w toku postępowania sądowego, nie zaś sama treść art. 527 § 1 k.c.

Po drugie, skarżąca zakwestionowała konstytucyjność art. 527 § 1 w związku z art. 532 k.c. „w zakresie, w jakim wyrok nie zawiera rozstrzygnięcia w przedmiocie maksymalnej, precyzyjnie pod względem przedmiotowym i podmiotowym określonej wartości przedmiotu sporu lub zaskarżenia, która nie może przekraczać wartości tego, co weszło (bądź nie weszło) do majątku osoby trzeciej, określonej podczas postępowania rozpoznawczego według stanu i cen z dnia dokonywania czynności prawnej”. W celu uzasadnienia tego zarzutu skarżąca wskazała, iż wbrew „logicznej analizie” art. 527 k.c., wydane w sprawie wyroki nie zdefiniowały wierzycieli i maksymalnie określonej kwoty zobowiązania (s. 27 i n. skargi). Źródła wskazanego naruszenia nie stanowi więc treść art. 527 k.c., lecz jego błędne – zdaniem skarżącej – zastosowanie przez orzekający w sprawie sąd, który w sentencji swojego wyroku nie zdefiniował wierzycieli i maksymalnie określonej kwoty zobowiązania.

Po trzecie, skarżąca zakwestionowała konstytucyjność art. 527 § 1 w związku z art. 534 k.c. „w zakresie, w jakim zezwalają na ubezskutecznienie czynności prawnej w stosunku do wierzytelności zgłoszonych w czasie trwania procesu po upływie 5-letniego

terminu zawitego poprzez rozszerzenie powództwa”. W sprawie objętej wniesioną skargą źródłem wskazanego naruszenia jest okoliczność rozszerzenia powództwa po upływie niemal 7 lat od dokonania ubezskutecznionej czynności prawnej o dalsze roszczenia, które – zdaniem skarżącej – stały się wymagalne po wytoczeniu procesu, podczas gdy kwestionowany art. 534 k.c. przewiduje możliwość uznania czynności prawnej dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli za bezskutezną przed upływem pięciu lat od daty tej czynności (s. 31 skargi). Zdaniem skarżącej okoliczność naruszenia art. 534 k.c. prowadzi do niekonstytucyjności art. 527 § 1 w związku z art. 534 k.c.

Po czwarte, skarżąca zakwestionowała konstytucyjność art. 527 § 1 w związku z art. 532 k.c. „w zakresie, w jakim pozwalają przyjąć interpretację, że wierzycielowi pauliańskiemu przysługuje uprawnienie do ubezskuteczenia czynności prawnej w sytuacji, gdy w jej wyniku została zaspokojona inna wymagalna wierzytelność, a wierzyciel pauliański poprzez skorzystanie z instytucji *actio pauliana* został uprzywilejowany i znalazł się w nieporównywalnie lepszej sytuacji, niżby był, gdyby dochodził swoich wymagalnych roszczeń na zasadach ogólnych w dniu dokonywania czynności lub w dniu wniesienia pozwu”. Zdaniem skarżącej orzekające w sprawie sądy, oceniając zgromadzony w sprawie materiał dowodowy w świetle żądań i stanowisk stron oraz całokształtu okoliczności sprawy, dokonały błędnej interpretacji art. 527 § 1 w związku z art. 532 k.c., prowadząc do naruszenia konstytucyjnych wolności i praw skarżącej (s. 32 skargi). Ocena „nieporównywalnie lepszej sytuacji”, w jakiej jej zdaniem znalazł się wierzyciel pauliański (powódka i dwójka jej małoletnich dzieci) w stosunku do skarżącej, nie wynika bowiem wprost z treści wskazanych przepisów, lecz z całokształtu okoliczności konkretnej sprawy oraz wyrażanej przez sąd oceny sytuacji stron tego postępowania.

Po piąte, skarżąca zakwestionowała konstytucyjność art. 527 § 1 w związku z art. 533 k.c. „w zakresie, w jakim nie przewidują możliwości potrącenia wierzytelności dłużnika, którą dysponuje bądź zużył wierzyciel pauliański z wierzytelnością wierzyciela pauliańskiego i waloryzacji wierzytelności dłużnika o wskaźnik odsetek ustawowych oraz nie przewidują odpowiedniego umniejszenia zobowiązania dłużnika o tę część majątku, którą dysponuje bądź zużył wierzyciel pauliański”. Uzasadniając ten zarzut, skarżąca wyjaśniła, że jako strona pozwana nie została wysłuchana na okoliczność wskazanego naruszenia, natomiast „nieuwzględnienie faktu, że wierzyciele uczynili użytek z majątku dłużnika, co powinno doprowadzić do całkowitego bądź częściowego zwolnienia osoby trzeciej (skarżącej) z zobowiązania, stanowi obrazę praw i wolności konstytucyjnych” (s. 36 skargi). Bezpośrednim źródłem tego naruszenia nie jest więc treść art. 527 § 1 w związku z art. 533 k.c., lecz niewysłuchanie skarżącej na okoliczność sformułowanego zarzutu i niewuwzględnienie przez sąd wskazanego faktu uczynienia przez wierzycieli użytku z majątku dłużnika.

Po szóste, skarżąca zakwestionowała konstytucyjność art. 98 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1360, ze zm.; obecnie: Dz. U. z 2023 r. poz. 1550 – brzmienie przepisu nie uległo zmianie po opublikowaniu nowego tekstu jednolitego; dalej: k.p.c.) „w zakresie, w jakim pozwala obciążyć stronę przegrywającą, a nie stronę wygrywającą lub Skarb Państwa, kosztami przeprowadzenia dowodu zainicjowanego z wniosku strony wygrywającej w sytuacji, gdy dowód ten został następnie uznany przez stronę wygrywającą i sąd za zbędny lub nieprzydatny w sprawie”. Zgodnie z art. 98 § 1 k.p.c. strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (koszty procesu). Uzasadniając ten zarzut, skarżąca wskazała, że koszt niecelowego przeprowadzenia dowodu nie powinien obciążać strony przegrywającej proces, ponieważ do kosztów procesu podlegających zwrotowi na zasadzie art. 98 § 1 k.p.c. należą jedynie koszty o charakterze niezbędnym dla celowego dochodzenia praw i celowej obrony (s. 38 skargi). Ocena ziszczenia się przesłanek niezbędności i celowości w rozumieniu tego przepisu należy

więc – w świetle całokształtu okoliczności danej sprawy – do rozpoznającego sprawę sądu. Bezpośrednim źródłem tego naruszenia nie jest więc treść art. 98 § 1 k.p.c., lecz obciążenie skarżącej kosztami procesu w części, w jakiej – jej zdaniem – nie były one niezbędne dla celowego dochodzenia praw i celowej obrony.

Powyższe okoliczności prowadzą do następujących wniosków.

Trybunał Konstytucyjny nie jest uprawniony do kontrolowania aktów stosowania prawa (np. orzeczeń wydanych w sprawie objętej wniesioną skargą konstytucyjną), nawet jeśli organ stosujący prawo dokonał – zdaniem skarżącego – wzbudzającej wątpliwości konstytucyjne wykładni określonych norm prawnych w konkretnej sprawie (zwłaszcza w zakresie subsumpcji, oceny stanu faktycznego, oceny dowodów etc.; zob. postanowienia TK z: 19 lipca 2005 r., sygn. SK 37/04, OTK ZU nr 7/A/2005, poz. 87; 21 września 2005 r., sygn. SK 32/04, OTK ZU nr 8/A/2005, poz. 95; 7 maja 2013 r., sygn. SK 31/12, OTK ZU nr 4/A/2013, poz. 46; 17 grudnia 2019 r., sygn. SK 22/19, OTK ZU A/2020, poz. 3; 2 grudnia 2010 r., sygn. SK 11/10, OTK ZU nr 10/A/2010, poz. 131; 16 grudnia 2020 r., sygn. SK 14/20, OTK ZU A/2021, poz. 3). W zakresie kognicji Trybunału mieści się natomiast dokonywanie kontroli konstytucyjności treści normatywnej przepisu uzyskanej w wyniku jednolitej, powszechnej i stałej wykładni (zob. wyroki TK z: 24 czerwca 2008 r., sygn. SK 16/06, OTK ZU nr 5/A/2008, poz. 85; 24 kwietnia 2014 r., sygn. SK 56/12, OTK ZU nr 4/A/2014, poz. 42; 30 października 2012 r., sygn. SK 8/12, OTK ZU nr 9/A/2012, poz. 111; 22 listopada 2016 r., sygn. SK 2/16, OTK ZU A/2016, poz. 92). Wówczas, w ramach wyjątku, przedmiotem kontroli konstytucyjności może stać się norma prawna dekodowana z danego przepisu zgodnie z ustaloną praktyką (zob. wyroki TK z: 2 czerwca 2009 r., sygn. SK 31/08, OTK ZU nr 6/A/2009, poz. 83; 3 kwietnia 2019 r., sygn. SK 13/16, OTK ZU A/2019, poz. 14; 15 grudnia 2020 r., sygn. SK 12/20, OTK ZU A/2021, poz. 2). Skarżąca nie kwestionuje treści normatywnej przepisów, nadanej im w wyniku jednolitej, powszechnej i stałej wykładni. Przeciwnie, jako sposób naruszenia swoich konstytucyjnych wolności lub praw skarżąca wskazała wadliwe, naruszające standardy konstytucyjne, jednostkowe zastosowanie kwestionowanych przepisów w sposób sprzeczny z ich treścią i celem. Co do zasady Trybunał Konstytucyjny nie ocenia jednak indywidualnych aktów stosowania prawa i nie ma charakteru *sui generis* instancji weryfikującej orzeczenia sądowe czy rozstrzygnięcia organów administracji publicznej (zob.: wyrok TK z 21 czerwca 2017 r., sygn. SK 35/15, OTK ZU A/2017, poz. 51 oraz wydane na etapie kontroli wstępnej postanowienia TK z: 21 maja 2019 r., sygn. Ts 11/18, OTK ZU B/2020, poz. 99; 25 czerwca 2019 r., sygn. Ts 40/18, OTK ZU B/2020, poz. 104; 13 listopada 2019 r., sygn. Ts 177/16, OTK ZU B/2020, poz. 59; 15 września 2020 r., sygn. Ts 146/19, OTK ZU B/2021, poz. 46). Trybunał Konstytucyjny nie jest bowiem ani sądem w rozumieniu art. 45 ust. 1 Konstytucji, ani w rozumieniu art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r.; Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284, ze zm.), nie realizuje też zadań ochrony sądowej, o której mowa w art. 19 ust. 1 zdanie 3 Traktatu o Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864), natomiast w trybie skargi konstytucyjnej Trybunał Konstytucyjny nie jest ani kolejną instancją sądową, ani organem zastępującym sądy właściwe do rozpoznawania poszczególnych spraw (zob. postanowienie TK z 23 czerwca 2022 r., sygn. Ts 2/20, OTK ZU B/2022, poz. 132).

Jak stanowi art. 79 ust. 1 Konstytucji każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone ma prawo, na zasadach określonych w ustawie, wnieść skargę do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego wolnościach lub prawach albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji. Zgodnie z art. 53 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p. TK skarga konstytucyjna powinna zawierać określenie sposobu naruszenia konstytucyjnych wolności lub praw skarżącego w sprawie zakończonej

wydaniem ostatecznego rozstrzygnięcia, o którym mowa w art. 79 ust. 1 Konstytucji i art. 77 ust. 1 u.o.t.p.TK. Ponieważ przedmiotem zarzutu niekonstytucyjności kwestionowanych przepisów skarżąca uczyniła w istocie jednostkowy akt zastosowania prawa, nie zaś normę generalno-abstrakcyjną, na podstawie której akt ten został wydany, skarga konstytucyjna nie spełnia wymogu określonego w art. 79 ust. 1 Konstytucji, a skonkretyzowanego w art. 53 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK (zob. postanowienia TK z: 16 lipca 2018 r., sygn. Ts 212/17, OTK ZU B/2018, poz. 169; 23 października 2018 r., sygn. Ts 216/16, OTK ZU B/2018, poz. 186; 18 marca 2019 r., sygn. Ts 18/18, OTK ZU B/2020, poz. 67; 25 czerwca 2019 r., sygn. Ts 40/18, OTK ZU B/2020, poz. 104; 8 lipca 2019 r., sygn. Ts 210/17, OTK ZU B/2019, poz. 212 oraz wskazane tam orzecznictwo).

W tym stanie rzeczy Trybunał Konstytucyjny odmówił nadania skardze konstytucyjnej dalszego biegu na podstawie art. 61 ust. 4 pkt 1 u.o.t.p.TK stwierdzając, iż nie spełnia ona wymagań określonych w art. 53 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p.TK.

POUCZENIE

Na podstawie art. 61 ust. 5 u.o.t.p.TK skarżącej przysługuje prawo do wniesienia zażalenia na niniejsze postanowienie w terminie 7 dni od daty jego doręczenia.